

GEMEENTELIJKE COMMUNICATIEBLADEN

Wim Nijhof

Uit een onderzoek dat het bureau voorlichting van de gemeente Apeldoorn heeft gehouden bij 54 gemeenten in Nederland, is gebleken dat gemeenten met meer dan 100.000 inwoners nauwelijks interesse hebben voor een gemeentelijk communicatieblad.

Van de vijftien ondervraagde gemeenten van deze grootte geven er maar twee een gemeentebblad uit: Breda dat sinds kort experimenteert en "wel enige twijfels" heeft, en Eindhoven dat elke drie maanden een in fraaie kleuren gedrukt periodiek uitgeeft.

Waarom geen communicatieblad?

De redenen zijn velerlei:

1. De gemeenten, en vooral de grotere, hebben een chronisch geldgebrek, zitten 'in de tang' zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in een open brief aan de kabinetsformateur heeft trachten duidelijk te maken. Productie- en verspreidingskosten van een regelmatig verschijnend communicatieblad vormen bedragen waarvoor op gemeentelijke begrotingen veelal geen plaats is.

2. De gemeenten kunnen hun nieuws voldoende kwijt in de plaatselijke dag- en nieuwsbladen. De meeste steden boven 100.000 inwoners zijn 'one-paper-cities', er verschijnen dus kranten met een bijna-maximaal dekkingpercentage.

Een uitzondering vormen Arnhem waar twee kranten nog steeds om de toppositie strijden (maar samen dus wel een bijna-maximale dekking hebben) en Amsterdam waar Het Parool wel de grootste plaatselijke krant is maar een relatief klein dekkingpercentage heeft. In Rotterdam en Den Haag verschilt de situatie in dit opzicht duidelijk van die in de hoofdstad. Overigens geven deze drie grootste gemeenten wel elk een blad uit, maar dat is niet in eerste instantie bestemd voor de burgerij, maar voor de decisionmakers. "Wat die bladen doen is niet zo zeer informeren, dan wel lobbyen op kunstdruk", aldus Gerhard Werkman in De Journalist van december 1971. Wanneer de gemeentelijke voorlichters zeggen dat ze hun nieuws voldoende kwijt kunnen in de plaatselijke dag- en nieuwsbladen, dan logenstraffen zij keihard de uitlating van Haags voorlichter J. M. Galjaard in hetzelfde nummer van De Journalist: "De plaatselijke en provinciale bladen zijn meer opiniërend geworden, waardoor — van ons standpunt bekeken — de kans groter is geworden dat het nieuws vervormd overkomt".

3. Veel gemeenten hebben nog geen behoefte gevoeld aan een gemeentelijk communicatieblad. Er kan namelijk op tal van andere fronten een goede communicatie tussen overheid en burger tot stand komen: hoorzittingen, inspraakbijeenkomsten, voorlichtingsavonden, informatiecentrum,

gemeente	blad ja/nee	reden:	kosten:	aantal inwoners:
Hilversum	ja ¹⁾		per jaar f 100.000,— f 60.000,— uit advertenties	101.685
Leiden	nee	informatie voldoende via pers, folders etc.		102.230
Breda	ja		f 26.000,— voor 4 à 5 nummers	120.576
Arnhem	nee	1. plaatselijke bladen die veel gemeentenuws geven en 2. financiën		134.252
Enschede	nee	(te kostbaar)		137.835
Nijmegen	ja		f 6.500,— per nummer excl. redactie	148.165
Tilburg	nee	nuttig effect weegt <i>niet</i> op tegen de kosten		151.555
Groningen	nee	niet opgegeven		167.668
Eindhoven	ja		f 120.000,— per jaar excl. redactie- kosten	188.187
Utrecht	nee	1. niet actueel 2. concurrerend plaatselijke pers 3. onevenredig hoog in kosten		276.328
Den Haag	nee	1. informatie voldoende 2. geen goede investering		553.000
Amsterdam	nee	te duur		839.707

¹⁾ het blad wordt niet door de gemeente uitgegeven; de gemeente betaalt de uitgave wel.

bewonersbrieven, advertenties, stands op beurzen en tentoonstellingen, folders en brochures etc.

4. Veelal ook zijn de ondervraagde voorlichters terecht van mening dat gemeentelijke informatie minder pakkend is. Bovendien kunnen zij via de plaatselijke pers actueler zijn in hun nieuwsverspreiding, zijn er nauwelijks kosten en komen verspreidingszorgen niet voor.

5. Om een gemeenteblad toch nog enige body te geven zouden gemeentevoorlichters "lekker" nieuws moeten achterhouden voor hun eigen krantje. En dat verslechtert natuurlijk de verhouding met plaatselijke journalisten, die immers optimaal moet zijn.

Bovendien waarborgt een onafhankelijk nieuwsmedium het beste de vereiste objectiviteit in de nieuwsverstrekking, wat niet wegneemt dat dit medium het nieuws kritisch kan begeleiden.

Gaat een gemeenteblad ook nog advertenties opnemen, dan komt de overheid naar mijn mening helemaal op gevaarlijk en verboden terrein: de overheid doet de toch al noodlijdende kranten met gemeenschapsgelden concurrentie aan.

6. Vaak is de vrees te beluisteren dat door de steeds toenemende stroom van gratis (kleuren)folders het gemeentelijke informatieblad niet voldoende wordt gelezen.

In gemeenten met minder dan 100.000 inwoners verschijnen meer informatiebladen.

Van de plaatsen met 50.000 tot 100.000 inwoners hebben er zes wel een blad, zeven niet.

Van de gemeenten met 30.000 tot 50.000 ingezetenen hebben er drie wel een blad, acht niet.

In plaatsen met minder dan 30.000 inwoners komt negen keer geen blad uit, in zeven gemeenten wel.

Voorstanders van een gemeenteblad vinden dat het

- a. in een behoefte voorziet om gemeentelijke zaken toe te lichten;
- b. de voortschrijdende informatievershraling opvangt;
- c. de onderlinge band in een gemeente versterkt;
- d. de verhouding overheid-burger verbetert;
- e. veel aandacht moet schenken aan achtergrondinformatie.

Opvallend is wel dat in gemeenten met een communicatieblad over het algemeen geen plaatselijk dag- of nieuwsblad verschijnt met een hoog dekkingspercentage. De gemeenten kunnen hun nieuws dus niet via de bestaande media distribueren.

Er zijn in Nederland twee ondernemingen die daarvan commercieel profijt willen trekken, Vuga en Acca, die met een soort kopbladenstelsel werken: zij verzorgen een aantal pagina's met algemene informatie, de gemeente schrijft een aantal pagina's vol met gemeentelijke informatie. De produktie is geheel in handen van de onderneming.

Dat de kosten voor een gemeente die van deze serviceverlening gebruik maakt, hoger kunnen liggen dan wanneer een gemeente alles in eigen

hand houdt, heeft de gemeente Noordoostpolder aangetoond: via Vuga kwam bij een oplaag van 8.500 de stuksprijs op 36 cent, in eigen beheer was één krant meer dan een dubbeltje goedkoper!

Aangenomen dat veel gemeentelijke voorlichters hun oude stiel van journalist kunnen vergeten en dat zij de wil van "een-eigen-krantje-maken" kunnen verdringen, zien we dat het Apeldoornse onderzoek duidelijk maakt dat er in voorlichterskringen nogal verschillend wordt gedacht over het medium gemeentelijk communicatieblad.

Met de steun ook van dit onderzoek durven we de stelling te poneren: hoe groter de gemeente, des te kleiner de interesse van de plaatselijke bevolking bij het totaal-gemeentelijke gebeuren. Prof. dr. H. A. Brasz en drs. L. de Jong hebben in Burger en Gemeente 30.000 inwoners zelfs de grens genoemd waarboven de belangstelling voor wat er zich in de eigen gemeente afspeelt, minder wordt.

In kleinere gemeenten is de betrokkenheid bij het gemeentelijke gebeuren inderdaad groter: de nieuwe weg die wordt aangelegd, is van belang voor de hele gemeente, iedereen kent er de burgemeester en zijn wethouders en de meeste ambtenaren en gemeenteraadsleden.

In grotere steden is die betrokkenheid, dat medeleven, veel geringer. Ook inspraakprocedures tonen aan dat de doorsneeburger de meeste belangstelling heeft voor zijn eigen wijk, zijn eigen straatje, zijn eigen tuintje dan voor totaal-gemeentelijke gebeurens als subsidies daarvoor, een nieuwe weg hier of huizenbouw ginds.

Een voor de hand liggende gevolgtrekking is dan: in grotere gemeenten heeft een gemeenteblad geen zin.

Er zijn nog een paar andere argumenten van meer technische aard, zoals de attentiewaarde. Zo'n gemeentelijk blad heeft veelal — minimaal gedurende één jaargang — een permanent uiterlijk, waardoor de ontvanger telkens het feest der herkenning beleeft: "o, het gemeenteblad...".

Gaan de samenstellers van het blad met één nummer de mist in — en dat kan ik me goed voorstellen want zoals gememoreerd: gemeentelijke informatie is meestal niet de boeiendste —, dan is de reactie de volgende keer: "O, dat is het gemeenteblad maar..." om over de volgende nummers maar niet te spreken.

Kortom: de attentiewaarde kan optimaal zijn als de samenstellers erin slagen steeds een pakkend nummer te maken.

Maar dat kan volgens mij niet. Afgezien van het grote journalistieke vakmanschap dat de samenstelling van zo'n blad vereist — dat vakmanschap is in veel gemeenten wel aanwezig —, lijkt het me onmogelijk een ijzersterke formule te bedenken; nieuws is taboe, commentaar eveneens. Wat blijft er dan over? Achtergrond verhaaltjes (Wat doet de gemeente met uw huisvuil? Hoe werkt de gemeenteraad? Kennismaken met...) en nieuwtjes die voor de plaatselijke kranten te weinig interessant zijn en in de redactionele prullemanden terecht zijn gekomen, maken een gemeenteblad niet tot pakkende lectuur.

De attentiewaarde wordt nog geringer wanneer in één nummer een veelheid van onderwerpen aan de orde moet worden gesteld.

Als ook dan nog allerlei plaatselijke kaders gelegenheid krijgen kopij te leveren en als ook nog politieke partijen wat mogen schrijven (wat gemeenteraadsleden soms willen), dan schiet zo'n blad helemaal zijn doel voorbij, ja kan het zelfs een politiek instrument worden.

Daarbij komt dan ook nog dat een gemeentelijk communicatieblad nooit die betrokkenheid met de lezer kan krijgen als een krant: het bevat immers geen buitenlands nieuws, geen politiek, geen economisch nieuws, geen advertenties, geen burgerlijke stand, geen sportnieuws.

Een wezenlijke bijdrage leveren tot het zo vurig begeerde tweerichting-verkeer overheid-burgerij v.v. kunnen de gemeentebladen ook al niet. De ervaring in veel plaatsen heeft geleerd dat de burger niet schrijft, geen kritiek levert, nauwelijks met vragen en problemen komt.

In de grotere gemeenten dus geen gemeentelijk communicatieblad. Maar wat dan wel? Hoe moet de burgerij dan worden voorgelicht? Alleen via de kranten?

Voorlichters van overheidsinstanties, bedrijven, etcetera zullen volgens mij er in de eerste plaats voor moeten waken niet te gaan strijden in de voorste linies van het informatiebombardement waaraan de burger tegenwoordig blootstaat. De uitwerking kan dan alleen averechts zijn. Iedere voorlichter moet het nut van een publikatie, in welke vorm dan ook, kritisch bezien. In dit verband zet ik persoonlijk al lang een dikke streep door al die kranten en folders die gemeenten ook dit jaar weer hebben gewijd aan de jaarlijkse begroting, van welk een virtuositeit en inventiviteit de huis-aan-huis verspreide publikaties dan ook getuigen. Het interesseert de doorsneeburger geen lor wat de gemeente met de centen doet, als zijn straatje maar niet vol kuilen en bulten zit en als het groen in zijn wijk maar groen blijft. Of er nu twee ton of twee miljoen naar onderwijs en welzijnsvoorzieningen gaan, als zijn Derk-Jan maar goed onderwijs krijgt... Nee, ik sluit me graag aan bij mijn Leeuwarder collega W. H. Kuipers die in Gemeentefinanciën van juni 1972 betoogde: "... dat ik niet zoveel waarde hecht aan de gemeentelijke begrotingsfolders of -boekjes... Bij alle waardering voor de aan de dag gelegde vindingrijkheid blijft de vraag bestaan of dergelijke drukwerken hun doel bereiken..." - r

De conclusie ligt voor de hand: de betrokkenheid van de burger bij het gemeentelijk gebeuren is duidelijk gedecentraliseerd. Om die reden zouden grotere gemeenten eens moeten gaan denken aan wijkbladen (en dorpsbladen wanneer er dorpen binnen de gemeentelijke grenzen vallen). Gedecentraliseerde voorlichting dus. De uitgave van dergelijke bladen zou in handen kunnen zijn van wijkraden (of dorpsraden), wellicht met financiële steun van de gemeente en journalistieke steun van de gemeentelijke voorlichter.

Overigens zullen de dorps- en wijkraden toch een steeds belangrijkere rol gaan spelen in de gemeentelijke voorlichting, vooral bij inspraakprocedures, omdat het representatieve gesprekspartners zijn voor een gemeentebestuur.

Er blijven natuurlijk onderwerpen die voor iedereen in een gemeente van belang zijn: sociale rechten, nieuwe wegenpatronen, een beleidsvisie, invoeren van plastic-huisvuilzakken, enzovoort. Daarvoor lenen thematische brochures of folders — met één onderwerp dus — zich uitstekend, of ze huis-aan-huis worden verspreid of voor iedereen gratis verkrijgbaar zijn. Zo lang er geen wijk- of dorpsbladen zijn, kunnen bepaalde informatie die voor een klein deel van de gemeente van belang zijn, is dat desbetreffende stadsdeel verspreid worden via vouwbladen, bewonersbrieven, enzovoort. Voorbeelden: wegomleggingen, scholenbouw, renovatie-, rehabilitatie- en saneringsplannen.

Gemeentevoorlichters (en anderen) zullen de komende jaren attent moeten zijn op de gebruiksmogelijkheden van een nieuw medium dat zich aandient: de lokale omroep. Zij dienen te beseffen dat het hun voorland kan zijn. Misschien is het wel verstandig de waarschuwendende woorden in de oren te knopen die Wim Jungman onlangs in Het Parool schreef na het Groningse Agora-congres van 19, 20 en 21 december:

"Natuurlijk kan lokale televisie een waardevol hulpmiddel zijn voor meer informatie en meer betrokkenheid op plaatselijk niveau. Maar het is geen wondermiddel en de jacht van allerlei instanties en groepen op de lokale buis, aangemoedigd door de elektronische industrie, lijkt op het najagen van miljoenen verslindende prestige-objecten".

Even interessant is wat Jan Haasbroek in HP van 3 januari jl. schreef, naar aanleiding van hetzelfde congres:

"De belangrijkste taak van de lokale televisie komt juist niet te liggen op het terrein van de traditionele nieuwsgaring en -verwerking".

En:

"Wie de tweerichtingspotenties van de coaxiale kabels kent, vreest de dorpsgekken en de culturele raden, de burgemeesters en de activisten, de dagbladredacteurs en de straattheaters".

Hoe lokale radio en televisie kan worden ingeschakeld bij de gemeentelijke voorlichting zal een onderwerp van nadere studie moeten worden. Van belang daarbij kunnen zijn de resultaten die in de experimenteergemeenten Amsterdam (Bijlmermeer), Deventer, Drongen en Goirle worden geboekt.

Of zou het zo eenvoudig liggen als een collega onlangs opmerkte: "Geef mij elke zondagmorgen maar een uurtje, daar heb ik genoeg aan. Maar niet tegelijk met Willem Duys . . .".